

[א] **אומרים אחר הלל.** במנהגי הפיוטים יש ג' מנהגים שונים בכלל קהלות ישראל יצ"ו. יש נהגו לומר גם יוצרות גם קרובץ במקומם, ויש שנהגו שלא לומר יוצרות שלפני ש"ע רק קרובץ שבתוך התפלה, ומכ"מ בר"ה ויוכ"פ אומרים הכל. והגר"א הנהיג שלא לומר אף קרובץ שבתוך התפלה זולת בר"ה ויוכ"פ אומרים גם יוצרות וכן טל וגשם וכן המנהג בישיבה דפ"ק וולאזין, וגם בפורים אומרים הקרובץ. [ועיין במילואים לסי' רה שהובאו כל דברי הנצי"ב בענין זה].

(א) **ביום טוב אין אומרים מערבית.** וכן הגר"ח לא היה אומר מערבית באמצע מעריב.

[תוספת מעשה רב, מה]

קסב

(א) **ביום טוב אין אומרים מערבית כלל.**

קסג

קרובץ של רגלים [א] **אומרים אחר הלל קודם אין כמוך,** ואומרים בניגון. ואין אומרים ובכן לך תעלה קדושה. ומוסף יום ראשון של פסח ושל שמיני עצרת, ושחרית ומוסף של ראש השנה ויום הכיפורים אומרים תוך התפלה.

דברי תוספת

וגשם שלא חשש להפסק יותר משאר פיוטים שאומרים בתוך תפלת שחרית. ושאליתי זה את פי הרב הגאון ר' יוסף (נ"י) [זצ"ל] מפ"ק הנ"ל. והשיב לי דיש לפרש, דטעמו, דבר"ה ויוה"כ כל הפיוטים הם הכל מעין הברכות שנקבעו בהם הפיוטים, כגון באבות מדבר מענין שבחו של הקב"ה והזכרת זכות אבות, וכן בגבורות וקדושת השם, וכל יתר הברכות הכל מדברים מענין הברכות, ומלאים תפלות ובקשות השייכים לענין היום, וכבר אמרו במס' ע"ז [דף ת] דאם בא לומר מעין כל ברכה וברכה אומר אפילו בכל השנה כולה, וכן בפיוט של טל וגשם הכל מדבר בענין של טל וגשם שזהו יסוד ברכה זו, דהוא פתיחה למה שמסיים אח"כ שאתה הוא אלוקינו משיב הרוח ומוריד הטל,

מקורות וביאורים

ג. דכיון שאומרים הקרובץ אחר חזרת הש"צ, וכבר אמרו קדושה, לא שייך לומר "ובכן לך תעלה קדושה" ועל כן מדלגים תיבות אלו.
ד. היינו תפילת טל וגשם.
ה. מנהג רבינו דבימים טובים אין אומרים הפיוט בתוך חזרת הש"צ, וכן מבואר לעיל סי' קכז לענין אמירת הקרובץ בשבת הגדול וד' פרשיות דאין אומרים בתוך התפלה, אבל ברה"ש ויוה"כ וכן תפילת טל וגשם מפסיק לאמרם בתוך חזרת הש"צ, ועי' בקובץ מפרשים, ובמילואים לסי' רה, מש"כ לבאר טעם מנהגו.

א. מערבית היינו הפיוט שאומרים בברכות קריאת שמע של ערבית, ולהלן [סי' קסג] מבואר דבשחרית אומרים הפיוטים לפני קריאת התורה. והטעם שבערבית אין אומרים, י"ל דכיון שלא היה אומר הפיוט בתוך התפילה אלא לאחר התפילה, ע"כ בשחרית יש מקום לאמרו קודם קריאת התורה, אבל בערבית שכבר סיימו התפילה לא היה הציבור מתעכב לאמרו, ועי' לעיל סי' קכז שביארנו שם דגם את הפיוטים של מוסף לא היה אומר מטעם זה.
ב. ממ"ש "קודם אין כמוך" משמע דהיו אומרים הפיוטים אחר הקדיש שלאחר ההלל.

או מוריד הגשם, אבל בשאר יו"ט וכן בד' פרשיות כל הפיוטים אינם מעין הברכות כלל, כגון בשקלים מדבר בענין מחצית השקל ודיניו, וזה אינו מענין הברכות כלל, וכן בזכירת עמלק ופרשת פרה וחדש, וכן בפסח ובשבועות וסוכות, דהפיוט מדבר מענין יציאת מצרים ומתן תורה ומצות סוכה ולולב, וכל אלו אין להם שום שייכות לברכות התפלה, ולכן תיקן לומר אותם אחר התפלה.

ועוד אמר לי, די"ל עוד

בזה, דבר"ה

ויוה"כ כיון דבלאו הכי תקנו הגאונים להפסיק בזכרנו, ומי כמוך, וכתוב, בספר, וא"כ כיון שבלא"ה התפלה מופסקת, וע"ז יש סמך במס' סופרים דתני שם כשם שתפלתן של ישראל משונה משאר כל ימות השנה כך חתימתן משונה ולכן נוכל להפסיק עוד בפיוטים אחרים כ"ז שמעתי מפי הגאון ר' יוסף הנ"ל, ושפתים ישק משיב דברים נכוחים.

[דברי שלמה]

ולענ"ד לתרץ קו' הדברי שלמה בהקדם

מש"כ בשם הגר"א באמרי נעם ברכות [מה:] והובא להלן סי' רה בליקוטי הגר"א

דכל בקשות ותחנונים שהם בתוך הברכה נעשים כטופס ברכות ומותר לאמרם בשבת ואין בהם

קסד

בשעת הוצאת ספר תורה אין אומרים רק "ברוך שמי"ה", ולא שום רבונו של עולם. ומנגנין "על הכל" כל פסוק בפני עצמו ביום טוב, היינו הש"צ מנגן "על הכל" עד "ויתנשא", ואח"כ חוזרין הציבור ועונין אותו פסוק, וחוזר הש"צ ומנגן "שמו כו"ו" וחוזרין הציבור, וכן עד גמירא.

קסה

ביום טוב עולה לחמישי, ואם אי אפשר לכוין לקרות לחמישי הפסוקים המדברים בענינו של אותו יום עולה בפסוקים המדברים בענינו של יום.

קסו

(ג) בנשיאת כפים לשמוע כל מילה

(ג) בנשיאת כפים

ברכת כהנים

מנהג יפה בכל ארץ ישראל שהכהנים נושאים כפיהם בכל ימות החול, וביו"ט בשחרית ומוסף, וביוה"כ בשחרית ומוסף ונעילה, וכן נוהגין בכל גלילות ספרד. כן הוא פסק הרמב"ם [הל' תפלה פי"ד ה"א] ומרן הב"י [או"ח סי' קכט] גם בחול"ל. רק הרמ"א [בסי' קכח סמ"ד] תירץ מנהג אשכנז שאין נושאים כפיהם בחול ובשבת דכל השנה, משום דהם בצער טרדת פרנסתם. וכבר כתב במג"א [פק"ע] בשם הרמ"ע דמנהג גרוע הוא רק תירץ מנהג המשתרכב. אבל בא"י שכל קהלות הספרדים נוהגים כהרמב"ם ואתרא דמרן הוא ומנהג טוב הוא ומקובל מקדמונים וכו', וכוללנו מיום שזכינו לקבוע ישיבתנו בא"י ובירושלים עיה"ק מנהגנו שהכהנים

מקורות וביאורים

1. ולהלן סי' רו מבואר דאין אומרים בראש השנה י"ג מדות בהוצאת ס"ת, ע"ש, ומסתבר דאם ברה"ש לא נהגו לאמרם בוודאי שביו"ט לא אמרם, וכן מבואר בנוסח מעש"ר שנדפס בספר שערי רחמים סי' פו, דאין לומר י"ג מדות בשעת הוצאת ס"ת ביו"ט. ודלא כמנהג האריז"ל [המובא בשערי תשובה סי' תפח סק"ב] שאומרים י"ג מדות ביו"ט וברה"ש ויו"כ בשעת הוצאת ס"ת. ויש שביארו טעם הנהגת רבינו, משום שאין אומרים תחינות ביו"ט, רק מה שנתקן בתוך התפילה דהוי טופס ברכות, כמ"ש בחי' הגר"א אמרי נעם המובא להלן בליקוטי הגר"א סי' רה.

2. עיי' להלן במקורות וביאורים [הערה י'] שהבאנו משו"ת שארית יעקב דהגר"א לא היה אומר ביו"ט אף את הרבוש"ע שנהגו לומר בשעה ברכת כהנים, משום דאין אומרים תחינות ביו"ט.

נושאים כפיהם בכל יום ובשבת ויו"ט כדת, וכן הוא דעת רבינו הגאון נ"ע.²

[פאת השולחן הל' א"י סי' ב' ס"ק כג]

וזכורני ששמעתי כמדומה מחותני הגאון מהרי"ץ הגאב"ד דוואלין זצ"ל,

שפעם א' הסכים רבינו הגר"א ז"ל להנהיג נשיאות כפים בכל יום בבית מדרשו.

ועכבוהו מן השמים ונלקח

לבית האסורים בעת

המחלוקת הנוראה בוילנא

ל"ע. ואח"כ חו"ו הגאון

אביר הרועים מוהר"ח ז"ל, הסכים כיום א' שביום

המחרת יצוה לישא כפים, ובאותו לילה נשרף חצי

העיר ובית הכנסת שבקיר, וראו והתבוננו שיש בזה

איזה דבר סוד בסתרי השפעת הברכה היורד ע"י

איסור תחנונים, משא"כ הנאמרים שלא בתוך הברכה אסורים לאמרם בשבת ומש"ה לא

אומרים אבינו מלכנו בר"ה ויוה"כ שחל להיות

בשבת, אף שאומרים פיוטים וסליחות בתוך

הברכה, ולפ"ז א"ש

דהפיוטים בר"ה ויוה"כ

וכן תפילת טל וגשם

שהם ממש תחינות

ובקשות הוצרכו לאמרם

בתוך התפילה כי היכי

דליהוי טופס ברכה,

משא"כ בשאר הפיוטים

במועדים ובשבתות שאינם בקשות כל כך, על

כן לא חש לאמרם בתוך התפילה ואדרבה שם

מכריעה מעלת חשש איסור ההפסק בתוך

הברכה.

[זה השולחן]

[ב] **ולא לומר שום פסוקים.** דאמרינן בסוטה [דף מ.] כל האומר [פי' לפסוקים] בגבולין אינו אלא

טועה, אמר רחב"פ תדע דבמקדש נמי לא מיבעי למימרינהו כלום יש עבד שמברכין אותו

ואינו מאזין.

[ביאורים מהגר"ה]

[ג] **יפרידו כל האצבעות.** הטעם דבסי' קכח סי"ב איתא דהכהנים חולקין אצבעותיהם ומכוונים

לעשות חמשה אורים, כדאיתא בתנחומא [פ' נשא], משגיח מן החלונות, מבין אצבעותיהם

של כהנים, מציין מן החרכים, בשעה שפושטים כפיהם. והביא שם בביאור הגר"א [ס"ק כח] בשם הרא"ש

[מגילה פ"ג ס"ו כא], שהכהנים מכוונים לעשות ה' אורים, דדרשינן, ה' חרכים, אמנם המג"א בס"ק יט כתב

בשם הזוהר שלא ליגע שום אצבע בחבירו, וזה טעם רבינו.

[ביאורים מהגר"ה]

מקורות וביאורים

פסוקים ע"ש. והנה המשנ"ב [סי' קל סק"ו] כתב בשם האליהו רבא שאומרים הרבוש"ע בסוף כל פסוק שמסיימים, והם שלש פעמים, וכ"כ בשם הגר"א שהיה נוהג לומר גם בסוף פסוק שלישי הרבוש"ע הנ"ל שנוצר בגמ' ולא היה רצון הנדפס בסידורים, ע"כ. ומבואר מדברי המשנ"ב דגם הגר"א נהג לומר הרבוש"ע בברכת כהנים, ולא נתבאר מקורו בדעת הגר"א. אכן בשו"ת שארית יעקב סי' א' לנכד ר"א אחי הגר"א כתב וז"ל: ובאמת הגר"א הנהיג את בני דורו שלא לומר הרבוש"ע גם ביו"ט כי אין אומרים תחינות ביו"ט וכ"ש בשבת. [ובאמת דהנהגה זו בברכת כהנים שהביא המ"ב בשם הגר"א מובא בתולדות הגאון ר' אליהו רגולר מקאליש זצ"ל]. יא. לאפוקי ממש"כ בשו"ע [סי' קכח סי"ב] שעושים חמשה אורים, וס"ל שצריך להפריד כל האצבעות כמ"ש הזוה"ק, והובא במג"א שם [ס"ק יט].

יב. ועיי' במשנה ברורה סי' קכח ס"ק קסד.

י. כמ"ש הטושו"ע סי' קכח סכ"ו, אין לומר שום פסוק אלא ישתקו ויכוונו לברכה. והרמ"א כתב דעכשיו שהכהנים מאריכין הרבה בניגונים נהגו לומר פסוקים, והט"ז [שם, ס"ק כה] והמג"א [שם, ס"ק ל"ט] כתבו שיאמרוהו בשעה שהחזן מקריא התיבה, אבל מנהג רבינו שלא לאמרם כלל, והמשנ"ב [שם ס"ק קג] כתב, וכ"כ האחרונים שכן עיקר - שלא לאמר הפסוקים, וכן הנהיג הגר"א שלא לאמרן - מעשה רב, ע"כ. והנה בברכות [נהג] מבואר סדר אמירת רבנו של עולם בעת אמירת ברכת כהנים למי שחלם חלום, ומובא בטושו"ע סי' קל ס"א, וכתבו התוס' בסוטה [דף מ. ד"ה כל], דאף שאין אומרים פסוקים בברכת כהנים, מ"מ התירו לומר רבוש"ע משום סכנה, דשמא חלום מסוכן הוא שצריך רפואה, דהא אפילו בשבת התירו להתענות תענית חלום. והלבוש [בסי' קל] כתב דאומרים הרבוש"ע בשעה שהכהנים מאריכים ב"ך של וישמרך, ויחנך, וב"ם של שלום, וע"כ לא דמי לאמירת